

Oscar Wilde

Visat núm. 12

(octubre 2011)

por Jordi Sala Lleal

Nascut al número 21 de Westland Row, Dublín, el 16 d'octubre de 1854 (encara que ell mateix pregonava als quatre vents que era dos anys més jove), Oscar Fingal O'Flaherty Wills Wilde era fill d'una família de la comunitat protestant d'ascendència anglesa de la capital irlandesa.

El seu pare, Sir William Wills Wilde, era un oftalmòleg i otorinolaringòleg notabilíssim, i no gaire menys conegudes van ser les seves relacions extramatrimonials; de fet, un judici per presumpta violació va acabar amb el seu prestigi, un terrible auguri del final del seu fill. Va morir quan Oscar estudiava a Oxford. La seva mare, Lady Wilde, era la poeta Jane Francesca Elgee, una activista del nacionalisme irlandès autora de poemes patriòtics amb el pseudònim de Speranza (i dona extravagant que defensava, per exemple, que Elgee era una derivació d'Alighieri, a partir d'on reivindicava una suposada descendència de Dante). Oscar Wilde s'assemblava a la seva mare, i no solament físicament: és ben probable que li manlevés la manera de mirar-se el món, i en qualsevol cas sempre es van sentir molt units; s'adoraven mútuament. (Tot i que la mare probablement s'esperava una nena: almenys així s'explica perquè sovint el vestia com a tal.) Oscar va tenir dos germans, un de més gran (Willie, que va ser periodista) i una de més petita, Isola Francesca, que va morir de petita —esdeveniment que, sens dubte, va deixar una fonda petjada en Oscar.

Educat des dels deu anys fins als disset en una de les millors escoles del país, l'elitista Portora Royal School, d'Enniskillen, el 1871 va ingressar al Trinity College de Dublín, la universitat protestant del país, on va tenir com a mestre l'hel·lenista i historiador John Pentland Mahaffy, que va exercir sobre Wilde una gran influència, des de la passió per la cultura grega fins a la tendència per l'esnobisme. Tres anys després, el jove Oscar obtingué una beca i, amb vint anys, se'n va anar a estudiar a Oxford, el centre de la cultura britànica de l'època: hi ensenyaven, entre d'altres, John Ruskin i Walter Pater. Va estar-se quatre anys a Oxford, on va escriure poesia (va guanyar el Premi Newdigate pel poema *Ravenna*), va convertir-se en un expert en art preraphaelisme i va començar a ser conegut pels seus hàbits estrafolaris.

El 1880 es va instal·lar a Londres amb la seva mare i el seu germà; va ser durant aquest mateix any que va escriure la seva primera obra de teatre, *Vera, or the Nihilists*, i l'any següent va veure la llum el volum *Poems*. La fama que ja havia assolit el va dur a fer un llarg viatge durant el 1882 per fer unes conferències als Estats Units, on va aixecar una gran expectació. Després, viurà a Londres i a París, ciutat on escriurà l'obra de teatre *The Duchess of Padua*. El 1884 es casà amb Constance Mary Lloyd, amb la qual s'instal·là a Londres, al número 16 de Tite Street. Amb Constance, Oscar Wilde va tenir dos fills, Cyril i Vyvyan, nascuts el 1885 i el 1886. En aquesta època va viure del periodisme (entre 1887 i 1889 va dirigir la revista *The Woman's World*) i va començar a escriure prosa literària. El seu primer llibre de contes, *The Happy Prince and Other Tales*, va aparèixer el 1888; l'any següent, va publicar la novel·la curta *The Portrait of Mr. W. H.*; el 1890 va ser l'any d'un dels seus cims literaris, la novel·la *The Picture of Dorian Gray*; i el 1891 van sortir els aplecs de contes *Lord Arthur Savile's Crime and Other Stories* i *A House of Pomegranates*. En aquest mateix

any 1891 es va estrenar a Nova York *The Duchess of Padua*, un fracàs rotund, i Wilde va donar a la impremta els seus assaigs *Intentions* i *The Soul of Man Under Socialism*; a més, escrigué, a París, i en francès, la tragèdia de tema bíblic *Salomé*.

És en aquests moments quan coneix Alfred Douglas, Bosie, un jovenet fill de la classe alta britànica, coneixença que coincidirà amb l'inici de la seva triomfal carrera en el món del teatre. El 1892 s'estrena la comèdia *Lady Windermere's Fan* amb un gran èxit, i el 1893 *A Woman of No Importance*: Wilde ja és l'autor londinenc de moda. El 1895 és l'any del seu cim i l'inici del seu precipitat descens: estrena, amb un èxit absolut, *An Ideal Husband* i *The Importance of Being Earnest*, i es veu amb cor de dur a judici el pare de Bosie, el marquès de Queensberry, per haver-lo insultat (el noble li havia fet arribar una nota que deia «*To Oscar Wilde, posing as a sodomite*»: la falta d'ortografia és seva). Òbviament, la justícia va sentenciar a favor del marquès, que tot seguit va dur Wilde davant del tribunal. Ara sí, aquest el va condemnar a dos anys de presó amb treballs forçats per «grossa obscenitat», i el novembre de 1895 va ingressar a la presó de Reading. Tres mesos després va morir la seva mare. A l'inici de 1897, de la presó estant, Oscar Wilde escriu la llarga, emocionant carta adreçada a Lord Alfred Douglas *De Profundis (Epistola: in carcere et vinculis)*. El maig surt de la presó i s'instal·la a Berneval, a la costa francesa, on adopta el nom de Sebastian Melmoth. El mes de juny escriu el llarg poema *The Ballad of Reading Gaol*, i poc després es retroba, a Nàpols, amb Bosie. A final de 1897 se separen i Wilde marxa a París, on des d'aleshores viurà pràcticament en la misèria. Abans de morir, encara va tenir ocasió de conèixer la mort de la seva dona (l'abril de 1898) i del seu germà (el 1899), i de fer un darrer viatge a Itàlia. Probablement una meningitis cerebral (però també va ser víctima d'una otitis que es va complicar i, potser, d'un rebrot de sífilis) el va dur a la mort el 30 de novembre de 1900, en una habitació del parisenc Hôtel d'Alsace. Va ser enterrat el 3 de desembre al cementiri de Bagneux, als afores de la capital. El 1909, les despulles van ser traslladades al cementiri del Père Lachaise.

L'any 1908 l'editorial Methuen and Co. va publicar per primera vegada les seves obres completes (*Collected Works*).

Wilde a Catalunya

Es pot llegir Oscar Wilde en català des de fa molts anys, encara que no pas de manera completa. Sens dubte, ha estat la seva prosa, i en especial els contes, el gènere dels diversos conreats per Wilde que ha gaudit de més fortuna a casa nostra. Manuel de Montoliu va publicar unes *Noveletes* (que incloïen *El crim de Lord Arthur Savile* i *El fantasma de Canterville*, a més d'alguns relats breus, entre ells «El príncep feliç») en una data tan primerenca com el 1906. El 1938 es va publicar una segona traducció d'«El príncep feliç», el conte de Wilde més universal i el més traduït al català, juntament amb «El gegant egoista». Ja modernament, han traduït contes breus de Wilde Josep Vallverdú (1982), Agustí Asensio (1986), Salvador Oliva (1991), Lluís Roura (1992), Lluís Nonell (1992), Josep Ribera (1998) i Assumpta Bonet Julià (2002), entre d'altres. El relat llarg *El crim de Lord Arthur Savile* ha tingut també una extensa fortuna: a part de Manuel de Montoliu, l'han traduït Elisenda Puig i Anna Pujol (1982), Mercè Sorribas (1984), Víctor A. Oroval (1987), Josep Sales (1989), Jordi Larios (1995) i Ernest Riera (2009); i el mateix es pot dir d'un altre relat llarg, *El fantasma de Canterville*, que, a part de la traducció de 1906, va tornar a ser traduït el 1935 (val a dir que, dos anys abans, Prudenci Bertrana n'havia fet una versió dramàtica amb el títol d'*El fantasma de Montcorb*), i que modernament ha estat traslladat al català diverses vegades, per part de Montserrat Serra March (1983), Víctor A. Oroval (1987), Josep Sales (1989), Josep Vallverdú (1991), Salvador Oliva (1994), Eugènia Salvador (2004), Maria Mateu (2005), Antoni García Llorca (2005) i Jordi Vidal (2008).

La novel·la *El retrat de Dorian Gray* va ser objecte d'una coneguda traducció, reeditada moltes vegades, de Rafael Tasis i Marca, feta el 1930. Més recentment, també l'han traduïda Carolina Q. Knowles, el 1995, i Jordi Larios, el 1998. *El retrat de W. H.* només s'ha traslladat al català ben recentment, el 2007, de la mà de Xavier Pàmies. De la seva banda, el text de no-ficció *De profundis* s'ha traduït a la nostra llengua dues vegades: el 1986, en versió de Joan Ayala, i deu anys més tard, en versió de Jordi Larios.

Pel que fa a la poesia, hi ha una primerenca traducció de *La balada de la presó de Reading* (acompanyada de la traducció de poemes en prosa) de Josep Janés i Olivé, amb data de 1937. Joan Cortés (l'any 1950) i Miquel Arimany (el 1958) també van traslladar el famós poema, i Joan Ayala i Maria Àngels Cabré n'han fet traduccions més recents (respectivament, el 1986 i el 2000, aquesta última editada juntament amb *L'esfinx*). Queda per fer la traducció de la poesia completa de Wilde.

Quant a l'assaig, Joan Solé va publicar un llibre l'any 2001 que, amb el títol de *L'ànima de l'home*, aplegava *L'ànima de l'home sota el socialisme* i el gruix dels assaigs d'*Intencions* («El crític com a artista», «La decadència de la mentida» i «Ploma, llapis i verí»), a part de tres col·leccions d'aforismes. *L'ànima de l'home sota el socialisme* ha estat objecte encara d'una traducció recent, de 2009, d'Emigdi Subirats, en un llibre que inclou també alguns assaigs breus i aforismes.

A Catalunya, l'obra dramàtica d'Oscar Wilde no ha tingut encara el ressò que podria tenir, tot i que en els darrers anys se n'han pogut veure diverses produccions. Jaume Melendres va dirigir tres vegades, entre 1983 i 1997, *La importància de ser Frank*, en una versió seva; el 2007 el TNC va exhibir un muntatge d'*El ventall de Lady Windermere*, dirigit per Josep M. Mestres, amb traducció de Joan Sellent; i el 2009 es va veure al Teatre Goya l'espectacle *Un marit ideal*, també dirigit per Josep M. Mestres i amb versió seva i de Jordi Sala Lleal. La resta de la producció, incloent-hi *Salomé* (que va ser objecte d'una escenificació en un taller de l'Institut del Teatre, amb direcció d'Antonio Morcillo, el 2002), no ha pujat encara a cap escenari del nostre país.

També en el camp de l'edició dels textos dramàtics hi ha feina a fer. *La importància de dir-se Ernest* va ser traduïda el 1938, amb el títol de *La importància d'ésser fidel*, per Eduard Artells; i per Jaume Melendres, amb el títol *La importància de ser Frank*, a començament dels anys vuitanta, una traducció publicada el 1998. *Un marit ideal* va ser traduïda al català el 1998 per Jordi Sala Lleal. *El ventall de Lady Windermere* ha estat versionada en la nostra llengua tres vegades: la primera va ser en una data tan primerenca com és el 1923, amb el títol d'*El vano de Lady Windermere*, i els traductors no van ser d'altres que Josep M. Jordà i Francesc Pujols; més recentment, el 1995, la va traduir Odile Arqué i, el 2007, Joan Sellent. Finalment, *Salomé* també va ser traduïda molt aviat, el 1908, per Joaquim Pena, per a una escenificació de l'època. El 1977, Terenci Moix en va fer una altra versió, l'última fins a data d'avui.